

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента Мільто Людмили Олександрівни
на дисертацію Воробйової Лоліти Валеріївни
«Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження. Збереження демократичних тенденцій, поступове оновлення вітчизняної освіти передбачає вивчення історико-педагогічного досвіду, звернення до прогресивних ідей найкращих представників світової педагогічної культури, тому що без знання минулого не можна зрозуміти сьогодення і спрогнозувати майбутнє. Саме тому, на сучасному етапі, одним із актуальних завдань у сфері освіти є проблема вивчення, осмислення, узагальнення та використання результативного й успішно апробованого світового педагогічного досвіду, в зв'язку з чим великої ваги набувають дослідження в галузі історії педагогіки.

Враховуючі те, що психолого-педагогічні погляди видатного американського вченого, педагога-гуманіста, автора масштабного міжнародного педагогічного проекту «Dalton Plan», засновника інноваційного педагогічного кластера The Dalton School, магістра Єльського університету Хелен Паркхерст досить багато років викликають історико-педагогічний та науково-дослідницький інтерес вчених із різних країн світу, обрана дисертанткою тема «Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі» у науковому вимірі є досить сміливою.

На нашу думку, перевагою рецензованої дисертаційної роботи є той факт, що зробити об'єктивні оцінні судження, ціннісний вимір щодо ефективності, корисності, позитивності або негативності фактів тих чи інших подій, персоналій в історії педагогіки ХХ ст. можуть дати лише дослідники ХХІ ст.

Саме тому, дисертаційне дослідження Лоліти Валеріївни Воробйової «Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі»

має важливе значення для вдосконалення системи освітньої підготовки. З огляду на це, а також через відсутність цілісної педагогічної розвідки щодо теоретичних і практичних аспектів дослідження, обрана тема є актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки й соціальному замовленню суспільства.

Структура роботи цілком відповідає темі дослідження, побудована у відповідності з логікою історико-педагогічної науки.

У вступі достатньо доказово обґрунтована актуальність обраної проблеми, на належному науковому рівні аргументований вибір теми, чітко визначено науковий апарат дослідження. Об'єкт та предмет дисертації відповідають її меті й завданням.

Реалізації визначених автором мети і завдань дослідження сприяв обґрунтований вибір наукових підходів (системний, історичний, аксіологічний, прогностичний, міжкультурний) та обраний комплекс взаємодоповнюючих методів (загальнонаукових, історичних та історико-педагогічних), адекватних предмету і завданням дослідження, які враховують специфіку історико-педагогічних розвідок.

Особливо слід відзначити використання автором семантико-термінологічного методу аналізу ключових дефініцій дослідження. Семантичний аналіз вважається найскладнішим аналізом і досить рідко використовуються дослідниками.

На наш погляд, враховуючі те, що автором було використано більш 100 джерел іноземними мовами, метод семантико-термінологічного аналізу для даного дослідження є дуже важливим. Завдяки цьому методу автором було встановлено поліфункціональність і багатоаспектність ключових понять дослідження.

Достовірність та обґрунтованість проведеного дослідження підтверджується широким спектром використаних дисертанткою джерел: законодавчі та нормативно-правові документи, документальні архівні

матеріали, матеріали науково-періодичних видань, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, словники та енциклопедичні видання тощо.

Цінність обраної автором теоретико-методологічної основи дослідження полягає в його опорі на фундаментальні ідеї видатних філософів, психологів, педагогів, істориків педагогіки минулого і сьогодення. Достатньо тривала дослідницька робота Воробйової Лоліти Валеріївни також сприяла проведенню об'єктивного аналізу означеної проблеми.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що автор, опрацювавши належну джерельну базу, вперше в історико-педагогічній науці зробила комплексне дослідження та порівняльний аналіз розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі, виявила особливості впровадження ідей Дальтон-плану в контексті модернізації шкільної освіти досліджуваних країн.

До переваг рецензованого дослідження відносимо також те, що дисертантка виявила і розкрила передумови становлення Дальтон-плану, відслідкувала позитивні тенденції та поступальність розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті; з науковою відповідальністю обґрунтувала авторську періодизацію та виокремила періоди розвитку ідей Дальтон-плану.

Важливим є те, що автор зробила спробу визначити перспективні напрями екстраполяції історико-педагогічного досвіду для вдосконалення змісту підготовки в українських школах.

З точки зору історико-педагогічного дослідження цінним є те, що автор до наукового обігу ввела невідомі і маловідомі в Україні документи, історичні факти щодо розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі, які ґрунтуються на виявлених архівних матеріалах.

Слід відзначити, що рецензоване дослідження збагачує понятійно-категоріальний апарат науки педагогіки і сприяє розвитку її методології. Уточнення і розширення розуміння категорій «індивідуальне навчання», «індивідуалізоване навчання», «педагогічна технологія», «альтернативна форма навчання», «Дальтон-план», «Дальтон-студент», «Дальтон-школа», які

автор пов'язує з філософськими, історичними, соціальними, географічними особливостями проблеми, вносить вклад в історико-педагогічну науку та оптимізують новизну дослідження.

Заслуговують схвалення практичне значення одержаних результатів дослідження. Навчально-методичні матеріали «Упровадження Дальтон-плану в систему шкільної освіти США та країн ЄС» можуть бути впроваджені в процесі вивчення навчальних курсів «Порівняльна педагогіка», «Історія педагогіки», «Дидактика», «Педагогічні технології» тощо. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі підготовки наукової біографії Хелен Паркхерст, узагальненні історико-педагогічних праць з історії світової педагогічної думки, культурології, історії, філософії освіти, самостійної науково-дослідницької роботи студентів вищих навчальних закладів тощо.

Зміст глав дисертації співвідноситься з поставленими завданнями дослідження і повно розкриває основну концептуальну ідею роботи, представлену в положеннях, висунутих на захист.

У першому розділі – «Теоретичні засади розвитку ідей Дальтон-плану в науково-педагогічному дискурсі» – проаналізовано вітчизняні та зарубіжні аутентичні джерела, психолого-педагогічну літературу, архівні документи з проблеми дослідження; схарактеризовано базові поняття дослідження.

Заслугою автора є всебічний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження, який дозволив дисертантки зробити ґрунтовний аналіз понятійного апарату дослідження. Автор демонструє наукову дискусію, а саме: різні методологічні підходи до розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США та Європейських країнах, проаналізувала наукові підходи зарубіжних учених до змісту базових понять дослідження, генезу їх сутнісних характеристик.

У другому розділі – «Упровадження ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі» автор, спираючись на наукові праці найбільш авторитетних учених України, визначила критерії: історичний,

дидактичний, методичний, організаційний, історіографічний та обґрунтувала періодизацію розвитку ідей Дальтон-плану. Дослідження в межах окреслених дисертанткою завдань, через спроби взаємоузгодження критеріїв, репрезентує спробу фронтального аналізу окремої історико-педагогічної проблеми.

Привертає увагу старанність автора, ретельність відбору джерел для розкриття організаційно-структурних особливостей американської Дальтон-школи, визначення показників розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів і Польщі в різних історичних, соціальних та культурних умовах цих країн.

У третьому розділі – «Поширення ідей Дальтон-плану в Україні та зарубіжжі» завдяки використанню методу прогнозування, на основі аналізу даних ретроспективного періоду, зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, автор визначила перспективи розвитку Дальтон-плану в українській школі та окреслила основні напрями поширення ідей Дальтон-плану в міжнародному освітньому просторі.

Дисертацію збагачує екскурс в історію розвитку педагогічної думки в Україні. Автор згадує українського професора педагогіки, учителя, діяча народної освіти, методиста Олександра Музиченко, який на початку ХХ ст. з метою ствердити творчий, новаторський підхід до процесу навчання і виховання дитини звертався до педагогічного досвіду розвинутих країн Західної Європи й Америки. Цікавими є звернення дослідниці до педагогічної спадщини українського педагога Софії Русової, яка творчо використовувала досягнення світової педагогіки й психології та вважала, що новою може бути та школа, в якій дитина може творчо розвиватися на національному ґрунті і де б враховувалися її індивідуальні особливості.

Логічним завершенням дослідження є аргументовані загальні висновки, які повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи, є зваженими й повністю відповідають завданням дослідження.

Робота оформлена згідно з чинними вимогами; за змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням. Оформлення автореферату відповідає вимогам ДАК України. Автореферат досить повно відображає основний зміст дисертації і є ідентичним до її основних положень.

Результати дослідження Воробйової Лоліти Валеріївни пройшли необхідну апробацію у вигляді доповідей на всеукраїнських науково-практичних конференціях та науково-практичних конференціях міжнародного рівня (Польща, Болгарія). Тематика конференцій цілком відповідає проблемі дослідження.

Найбільш суттєві наукові результати дослідження Л.В. Воробйової відображені в її публікаціях, серед яких статті у наукових фахових виданнях України та у зарубіжних наукових періодичних виданнях, тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації відображені в публікаціях рівномірно по розділах.

Визначаючи достатній рівень проведеного дослідження, логічність та обґрунтованість зроблених висновків, з дисертанткою можна дискутувати, рекомендувати окремі міркування, тому вважаємо за необхідне зробити такі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, історико-педагогічне дослідження передбачає чіткого дотримання конкретно визначених часових меж, тому в назві дисертації потрібно було зазначити конкретні хронологічні межі дослідження. Хоча, треба сказати, що в самій роботі дисертантка визначила хронологічні межі дослідження.

2. В дисертації багато посилань, що відображають високий ступінь ерудиції автора, але посилання часто носять «реферативний характер» і за ними не завжди проглядається позиція самого автора.

3. Доцільними є авторські таблиці (Додаток Г), де дисертантка представила авторів, які присвятили свої публікації Дальтон-плану, перелічила назви їх робіт, періодичні видання, книги, в яких були опубліковані ці матеріали за 1924–1925 роки. Якщо хронологічні межі

дослідження охоплюють період початку XX століття та початок XXI століття, то не зовсім коректно обмежуватися тільки роками 1924–1925 рр.

4. Висвітлюючи перспективи використання історичного досвіду ідей Дальтон-плану в українській школі, слід було більш чітко визначити, що саме дальтопланівський досвід дає для розвитку шкільної освіти в Україні.

5. У Таблиці 3.4. дисертації, де представлені країни, які першими почали реалізацію ідей Дальтон-плану порушена хронологія викладу матеріалу.

Загальний висновок. Однак зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації в цілому як роботи з достатньо вираженою новизною наукових результатів та мають рекомендаційний характер. Дисертація Воробйової Лоліти Валеріївни «Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі» є завершеним дослідженням, що за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним й практичним значенням одержаних результатів виконане відповідно до вимог нормативних документів, зокрема, п.10, п.12. та п.13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), що дає підстави для присудження Воробйової Лоліти Валеріївни наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
і психології вищої школи
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

